

Голас Радзімы

№ 26 (1804)
30 чэрвеня 1983 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯНОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

3 ліпеня ў нашай рэспубліцы ўрачыста адзначаецца День вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. З пакалення ў пакаленне перадаецца ў народзе памяць аб суровых і гераічных гадах мінулай вайны. І гэтыя маленькія грамадзяне краіны, яе будучыня, павінны ведаць аб тым, як у баях абаранялася іх шчаслівае, бесклапотнае дзяцінства. З вялікай увагай слухаюць малых з дзіцячага сада № 229 горада Мінска ўспаміны дзядулі адной з выхаванак, ветэрана Вялікай Айчыннай вайны Давыда ЧУГУНОВА, які прымаў удзел у вызваленні ад гітлераўцаў іх роднага горада.
Фота С. КРЫЦКАГА.

падзеі • людзі • факты

ВАЖНАЯ ІНІЦЫЯТЫВА

ЗВАРОТ САВЕЦКАГА ўРАДА

У Міністэрстве замежных спраў СССР паслаў ЗША, Англіі, Францыі і КНР былі ўручаны тэксты пастановы Вярхоўнага Савета СССР ад 16 чэрвеня 1983 года і памятнай запіскай Савецкага ўрада ўрадам Злучаных Штатаў Амерыкі, Злучанага Каралеўства, Французскай Рэспублікі і Кітайскай Народнай Рэспублікі з прапановай аб тым, каб усе дзяржавы, якія маюць ядзерную зброю, замарозілі ўсе наяўныя ядзерныя ўзбраенні ў колькасных і якасных адносінах.

Такое замарожванне, адзначаецца ў Звароце Савецкага ўрада, прадугледжвала б спыненне колькаснага нашчунання ўсіх кампанентаў ядзерных арсеналаў бакоў, а таксама іх абавязальства не разгортваць ядзерныя ўзбраенні новых відаў і тыпаў.

Акрамя таго, кожны бок увёў бы мараторый на правядзенне ўсіх выпрабаванняў ядзерных боепрыпасаў, а таксама і на выпрабаванні новых відаў і тыпаў сродкаў дастаўкі ядзернай зброі.

У звароце падкрэсліваецца, што, выступаючы з гэтай буйной ініцыятывай, Савецкі Саюз зусім не лічыць замарожванне самамэтай, а разглядае гэтую меру як эфектыўны першы крок на шляху да скарачэння, а ў выніку — да поўнай ліквідацыі ядзерных узбраенняў і тым самым да ліквідацыі ўвогуле пагрозы ядзернай катастрофы.

Савецкія прадстаўнікі, гаворыцца ў звароце, будучы гатовы ў любы момант пачаць абмеркаванне з прадстаўнікамі ўказаных дзяржаў адпаведных канкрэтных пытанняў.

АНЦЫІ ГРАМАДСКАСЦІ

У АБАРОНУ БУДУЧЫНІ

«Настаў час аб'яднаць нашы сілы ў барацьбе за мір. Мы, хто дае жыццё, павінны стаць плячо ў плячо, каб перагародзіць дарогу смерці. Няхай кожная з нас памятае, што ў нашым адзінстве — сіла і залог перамогі». Гэта радкі са звароту работніц Мінскага камвольнага камбіната да жанчын англійскага горада Нотынгема — пабраціма сталіцы Савецкай Беларусі. Ён быў прыняты на антываенным мітынг, які адбыўся на прадпрыемстве.

Мітынг азнаменавану пачатак у Мінску «Тыдня міру», абвешчанага Беларускім і Украінскім рэспубліканскімі камітэтамі міру. У кінатэатрах беларускай сталіцы разгорнуты фотавыстаўкі, якія адлюстроўваюць барацьбу савецкіх людзей за міжнародную бяспеку і разбраенне. Адбылася рэспубліканская канферэнцыя па кнізе «Адкуль зыходзіць пагроза міру». У праграме Тыдня таксама — мітынгі і вахты ў працоўных калектывах, маладзёжны фестываль «Я галасую за мір», антываенны мітынг дружбы на граніцы трох рэспублік — Беларусі, Украіны, Расіі — у Добрушскім раёне.

У гэты ж дзень адбылася шматтысячная маніфестацыя працоўных пагранічнага Брэста ў рамках абвешчанага ААН сусветнай кампаніі за разбраенне. Маніфестанты сабраліся на плошчы мемарыяла Брэсцкай крэпасці, гарнізон якой прыняў на сябе 42 гады назад першыя ўдары фашысцкіх полчышчаў. Тут адбыўся антываенны мітынг.

Да сорока другой гадавіны нападу фашысцкай Германіі на СССР была прымеркавана і антываенная маніфестацыя жыхароў сталіцы рэспублікі. На шматтысячным мітынгу выступілі паэтэса Яўгенія Янішчыц, рабочы Мінскага маторнага завода, Герой

Сацыялістычнай Працы І. Парфёненка, рэктар інстытута механізацыі сельскай гаспадаркі В. Скотнікаў, ліцейшчыца вытворчага аб'яднання «Інтэграл» В. Бондарава, вэтэран вайны Ц. Панцішэнка.

Удзельнікі мітыngu аднадушна падтрымалі мірныя ініцыятывы Савецкага ўрада па замарожванні ядзерных арсеналаў і накіравалі рэзаліцыю ў адрас XXXVIII сесіі ААН з заклікам да народаў Еўропы не дапусціць размяшчэння на кантыненте новых амерыканскіх ракет.

МІЖНАРОДНЫЯ СУВЯЗІ

Пасланцы Кубы, Эфіопіі, Нікарагуа, В'етнама і многіх іншых краін свету займаюцца ў Пінскім індустрыяльна-педагагічным тэхнікуме. Скончыўшы яго, яны стануць майстрамі вытворчага адукацыі па механізацыі сельскай гаспадаркі, гідрамелярацыйных работах, тэхнічнаму абслугоўванню і рамонту аўтамабіляў. Частка замежных сяброў паедзе на радзіму, а некаторыя з іх прадоўжаць вучобу ў вышэйшых навучальных установах нашай краіны.

НА ЗДЫМКУ: кампуніцы М. САВАН, У. САМОЛ і Н. САПХІЯК знаёмяцца з канструкцыяй аўтамабіля.

ПРАПАНАВАЛІ ВУЧОНЫЯ

ЧУТКІ ПРЫБОР

У спаборніцтве з дыпламаванымі аграномамі спектраметрычны прыбор, створаны вучонымі Беларусі, выйшаў пераможцам. Абследаваўшы кантрольнае бульбяное поле, спецыялісты вырашылі, што расліны добрыя і ніякія хваробы ім не пагражаюць. Але васьм у паветры з'явіўся самалёт, узброены хуткасным спектрометрам, і неўзабаве стала ясна, што асобныя ўчасткі плантацыі пашкодзаны фітафтарозам.

Дасведчанасць аграномаў не трэба ставіць пад сумненне. Проста апаратура ўбачыла тое, што недаступна воку чалавека. Аказваецца, задоўга да таго, як стануць бачнымі першыя прыкметы захворвання, у расліны мяняецца зялёны пігмент лісця, і чуткі прыбор гэта лёгка фіксуе. Распазнае ён захворванне нават у тых выпадках, калі расліны пашкодзаны ўсяго на некалькі працэнтаў.

Новы метада ацэнкі стану палёў, прапанаваны беларускімі вучонымі, ужо прайшоў усеагульную праверку і паказаў высокую эфектыўнасць не толькі на бульбяных, але і іншых палях.

ЯНЫ ВЫЗВАЛЯЛІ БЕЛАРУСЬ

СТАРОНКІ САЛДАЦКАЙ СЛАВЫ

...На фронце адразу пасля ўручэння ўрадавых узнагарод сфатаграфаваліся чатыры гвардзейцы. Яны ў ліку першых фарсіравалі Заходнюю Дзвіну ў раёне Полацка. І вось атрымалі залаты зоркі Герояў Савецкага Саюза. Зусім яшчэ маладыя хлопцы! Чатыры салдаты, чатыры б'яграфіі — вельмі розныя і вельмі падобныя. За імі лёс цэлага пакалення, якое прайшло цяжкімі дарогамі Вялікай Айчыннай вайны.

Мне не раз даводзілася бачыць гэты фотаздымак на сценах музеяў і заўсёды думалася: як далей склаліся лёсы герояў? Ці ўсім давалася спазнаць радасць перамогі? Наперадзе ж іх яшчэ чакалі жорсткія баі.

І вось, будучы ў камандзіроўцы ў Маскве, я выпадкова даведаўся, што адзін з гвардзейцаў, Павел Кабанаў (на фотаздымку — першы злева), жыве непдалёку ад сталіцы, у горадзе Жукоўскі. Да яго я і паехаў, захапіўшы з сабой як пропуск у мінулае, гэтую фатаграфію.

Павел Кабанаў аказаўся чалавекам надзіва ветлівым, гасцінным. Яму ўжо за шэсцьдзесяць, але крыху акруглы, з пастаяннай усмешкай твар утойвае гады. Я сказаў, што вэтэраны не старэюць. Ён, засмяяўшыся, заўважыў:

— Няма калі мне гады лічыць. Раніцай — на работу. Там справа любімая чакае. А дома ўнучка Аксана сэрца радуе!

Асцярожна, з хваляваннем узяў фатаграфію, доўга моўчкі ўглядаўся, потым адкашыляўся і ціха, крыху глухаватым голасам пачаў расказаць...

Яго юнацтва прайшло ў вёсцы Нагорнае на старажытнай зямлі Уладзіміршчыны. Павел Кабанаў заўсёды бачыць сваю вёску здзіўлена-радаснымі вачыма дзяцінства. І калі ў грозную ваенную часіну яму давалося абараняць Краіну Саветаў, то ён заўсёды адчуваў, што абараняе і гэты, такі дарагі яго сэрцу куток роднай зямлі.

Вестка пра вайну застала яго на сенакосе. Пара была гарачая. Усім калгасам выехалі на лугі. Работа ішла зладжана, душа радавалася. І тут — вайна! Прыскакаў аднавясковец на ўпараным кані, прывёз страшную вестку, і адразу абараўся

смах, суровымі сталі твары людзей.

У гэту ліхую часіну сялянскія рукі, звыклыя да плуга, касы, узяліся за віноўку. Разам з аднагодкамі стаў у строй і Павел Кабанаў.

Першыя цяжкія баі. Адступленне. Вострая горыч страт: побач гінулі равеснікі, яшчэ амаль хлапчукі. Але вайна не рабіла скідаў на маладосць, не давала часу на перадышку. Ратную навуку спасцігалі ў жорсткіх атаках, начных маршкідах. На фронце час лічыцца па-іншаму: ад бою да бою. А яшчэ — ад ранення да ранення. Кабанаў тройчы быў ранены.

Ні ў якіх умовах чалавек так хутка не раскрываецца, як на вайне. Тут мала трэба часу, каб вызначыць, смелы ён ці баязлівец, багаты душой ці бедны, ці можна паспадывацца на яго ў цяжкую мінуту. Кабанаў верылі. І хоць быў ён невысокі, ды і ў плячах на той час не шырокі, але процітанкавую зброю далі ўсё ж яму. Прыкмецілі яго ў баі. І Павел стараўся апраўдаць давер'е. Не раз бег наперад танкам ворага, калі, здавалася, васьм-восьм яны падагнуць усю роту.

— Бяжыш, бывала, дычаць ужо няма чым. З грудзей сэрца рвецца. А трэба, абавязаны паспець! Але васьм упадзеш у снег, ствол процітанкавага ружжа наперад — тут ужо замрылі. Ці ты яго — ва ўпор, ці ён цябе імгненна раздушыць...

Стары салдат раптоўна змаўкае і доўга глядзіць некуды ў акно. Прыжмурыўшы вочы, ад якіх да скроняў разбегліся праменьчыкі маршчынак, ён нібыта ўзіраецца ў далёкую пару свайго франтавога юнацтва. Маўчу і я, здагадваюся, што і цяпер, праз многа гадоў, не пакідае вайна сэрца салдата.

— Страшная гэта справа — вайна! — відаць, у пацярджанне сваіх думак гаворыць Павел Кабанаў. Ён бярэ са стала цыгарэты, закурвае і толькі потым працягвае: — Вось я даўна прачытаў у адной кніжцы, маўляў, воінам-разведчыкам невядома пачуццё страху. Няпраўда гэта! Няма на свеце такіх людзей. Перад боем кожнага з нас даймаў страх смерці, але ў атаку ўзімаліся ўсе. Значыць, больш моцным аказ-

лонных. Тут і да сённяшняга дня як сведка нечуванай справы над савецкімі людзьмі захавалася шыбеніца-сасна з дровавай пятлёй, на якой вешалі няскораных савецкіх грамадзян.

Пятнаццаць вёсак у Лагойскім раёне так і не адраділіся пасля вайны, бо там загінулі ўсе людзі. Сярод іх Дальва і Хатынь, якія сталі сімвалам чалавечага смутку і болю.

Жыхары Лагойшчыны святы захоўваюць памяць аб тых, хто ў суровыя гады вайны аддаў сваё жыццё ў барацьбе з нямецка-фашысцкімі захопнікамі. Амаль ва ўсіх вёсках раёна на месцах гераічных баёў узведзены помнікі, створаны мемарыяльныя комплексы. Стацьця дарог, як вартавыя, абеліскі, на граніцы якіх золатам ззяюць літары: «Вечная слава героям, якія загінулі ў баях за свабоду і незалежнасць нашай Радзімы». На мармуровых плітах — прозвішчы. Хто ні едзе, хто ні ідзе па дарозе, кожны на хвіліну спыніцца тут, маўчаннем ушануе памяць герояў.

Сведкамі суровых падзеяў

Сведкамі суровых падзеяў

НИХТО НЕ ЗАБЫТЫ, НИШТО НЕ ЗАБЫТА

ГОРКАЯ ПАМЯЦЬ ВАЙНЫ

Ніколі не было на лагойскай зямлі столькі магіл, як пасля мінулай вайны. У гады Вялікай Айчыннай вёскі гэтага раёна на картах гітлераўцаў значыліся як партызанскія і падлягалі поўнаму знішчэнню. Вогненным смерчам пракаціліся тут карныя экспедыцыі фашыстаў.

Доўгі час не ўдавалася карнікам пранікнуць у зусім маленькія няскораныя вёсачкі Свідна і Загор'е, што прытуліліся сярод узгоркаў, бароў і лугоў Знаменкаўскага сельсавета. Нярэдка іх жыхарам даводзілася апрацоўваць зямлю ўначы, бо днём варожыя самалёты абстрэльвалі хлебарабаў з кулямэтаў, палівалі гаручай вадкасцю.

Аб зверствах акупантаў на Лагойшчыне сведчыць акт, складзены камісіяй па рассле-

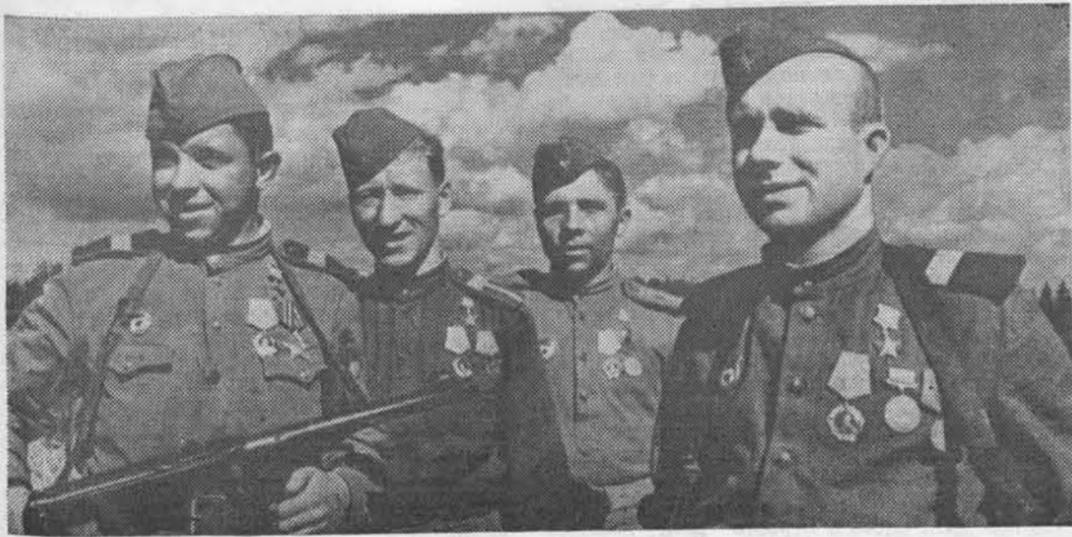
даванні злачынстваў спецыяльнага карнага батальёна маёра Дзірлевангера ў вёсках Свідна, Загор'е, Пархава, Маладзі, Ляда і Панізоўе:

«...11 кастрычніка 1943 года немцы, паліцыя і СС Лагойскага гарнізона агульнай колькасцю да 700 чалавек з артылерыяй і цяжкімі мінамётамі, пры падтрымцы 2 самалётаў зрабілі налёт на вёскі Знаменкаўскага і Юркавіцкага сельсаветаў Лагойскага раёна, каб абрабаваць і знішчыць ні ў чым не павінных мірных жыхароў.

У 7 гадзін раніцы, прыехаўшы ў вышэйпералічаныя вёскі, уся гэтая арда пачала тварыць свае брудныя справы, палаячы будынкі і збожжа, рабуючы жывёлу, расстрэльваючы і спальваючы сотні мірных жы-

хароў, не разбіраючы ні полу, ні ўзросту. Так, у вёсцы Свідна немцы знішчылі два апошнія дамы і ўсе зямлянікі, млын і рэшткі збожжа. Сагнаўшы ў адзін дом 45 чалавек, фашысты іх расстралялі, а потым спалілі ўсе гэтыя трупы, пасля чаго акружылі ў лесе цывільны лагэр, дзе хавалася насельніцтва. Захапіўшы 39 чалавек, усіх, хто там знаходзіўся, карнікі сагналі на адну паляну і расстралялі.

Такім чынам, у адной толькі вёсцы Свідна фашысты расстралялі і спалілі 84 чалавекі, у тым ліку цалкам знішчаны сем'і Стася Саўрыцкага, Івана Грудзінкі, Іпаліта Ляха, Івана Надольскага, Элі Сушынскай, Кастуся Бяляўскага, сярод забітых і спаленых — дзесяці дзяцей.

валася пачуццё салдацкага абавязку. Я так думаю: мы выстаялі і перамаглі таму, што нават у першыя месяцы вайны, нягледзячы на горыч паражэнняў, дух арміі, народа быў непакісным.

Пра баі, якія прайшоў, пра подзвігі свае Павел Кабанаў не любіць расказаць. Але менавіта пра гэты гавораць такія радкі з яго баявой характарыстыкі:

«У час жорсткіх баёў у раёне Сіроціна Віцебскай вобласці 23 чэрвеня 1944 года праціўнік кінюў усе сілы для таго, каб утрымаць загадзя замацаваную лінію абароны. Камандзір аддзялення трэцяй стралковай роты Кабанаў атрымаў баявую задачу зайсці з фланга і атакаваць праціўніка. Пад моцным агнём артылерыі і кулямётаў ворага байцы падпаўзлі на блізкаю адлегласць да яго траншэяў і кінюліся ў атаку. У рукапашнай у аколах праціўніка аддзяленне Кабанава знішчыла 14 гітлераўскіх салдат, а астатнія ў паніцы збеглі. Смелыя і рашучыя дзеянні байцоў пад камандай старшага сяржанта П. Кабанава садзейнічалі прарыву абароны фашыстаў на даным участку...»

А потым іх батальён выйшаў да Заходняй Дзвіны. Справавалі з ходу фарсіраваць раку, але ўсе зручныя для пераправы месцы вораг трымаў пад шчыльным артылерыйскім агнём. З вышыні на процілеглым беразе ва ўпор білі кулямёты. Было вырашана стварыць перадавую, ударную групу. Задача перадаць ёй ставілася цяжка: фарсіраваць раку, захапіць плацдарм і трымаць яго да падыходу асноўных сіл. Узначаліць групу даручылі Кабанава.

На доўгім шляху падпаўзлі да ракі і, прыкрываючыся бярвеннямі, на якіх былі прывязаны кулямёты, ціха паплылі. Аднак разлік на раптоўнасць не спрадзіўся. Хоць і са спаненнем, але гітлераўцы ўсё ж заўважылі іх, адкрылі агонь з аўтаматаў.

— Хутчэй, хлопцы, хутчэй!..

Кабанаў першым выскачыў на бераг і адну за адной кінюў гранаты ў траншэю ворага. Байцы следам падняліся ў атаку.

А потым час нібыта спыніўся. Усё злілося, патанула ў суцэльным грукце бою. У памяці засталася адно: агніста-чорныя выбухі снарадаў, а за імі—зноў, каторы ўжо раз, бягуць, набліжаюцца фашысцкія аўтаматчыкі.

Ужо недзе апоўдні ворагі зноў пайшлі ў атаку, на гэты раз пад прыкрыццём чатырох танкаў. Агнём з кулямётаў байцы адсеклі, прыціснулі да зямлі пяхоту ворага. Але танкі ўпарта рухаліся наперад.

Адзін танк ім удалося падбіць, але іншыя, не падыходзячы да траншэяў, сталі ва ўпор расстрэльваць з гармат. І тады Кабанаў кінюўся да рацыі:

— На вышыні танкі! Выклікаю агонь на сябе!

Ён зноў і зноў крычаў у эфір гэтыя словы, пакуль узрыўная хваля цяжкага артылерыйскага снарада не кіннула яго на дно траншэяў.

...Апрытомнеў Кабанаў у медсанбаче. У вушах—суцэльны гул, галава расколваецца ад болю, нібыта яе жалезным колам сціскае. Паспрабаваў было ўзняцца і не змог. Да яго падышлі, нешта сталі гаварыць, але сяржант не чуў. Тады на паперцы яму напісалі, што яго вышыню гітлераўцы так і не захапілі, што іх гвардзейскі полк фарсіраваў Заходнюю Дзвіну крыху ніжэй па цячэнню ракі і з фланга паспяхова напаў на ворага.

«Як хлопцы?» — цяжка вывеў ён алоўкам два словы. І калі даведаўся, што з дваццаці чатырох у страі засталася толькі сямёра, то зноў страціў прытомнасць.

Ужо ў шпіталі, праз месяц, Кабанава прынеслі газету «Правда». У спісу воінаў, удастоеных высокага звання Героя Савецкага Саюза, ён прачытаў і сваё прозвішча.

— Цяпер, відаць, пра гэта не варта і гаварыць, — усмінуўся Павел Антонавіч, — але, шчыра кажучы, тады я запла-

каў. Першы раз за ўсю вайну. Помніцца, навокал ўсе горача віншуюць, а мне і радасна, і горка. Такія хлопцы загінулі!..

Я бяру са стала фатаграфію, пытаюся:

— А як склаўся лёс гэтых герояў-гвардзейцаў?

Павел Кабанаў ажывіўся:

— Мае сябры-аднапалчане! Разам мэралі вярсты вайны. Я гаворыцца, салдацкае шчасце нам не здрадзіла: усе чацвёра вярнуліся дамоў. Потым яшчэ раз даваўся сустрэцца, — пасля вайны. Іван Малышаў і Анатоль Ляпкін жывуць у Маскве. А Іван Моцін працаваў на ваганабудуўнічым заводзе ў Ніжнім Тагіле. Але хутка далі сябе знаць старыя раны, памёр гвардзеец. Цяпер на доме, дзе ён жыў, усталявана мемарыяльная дошка, а вуліца названа яго імем...

У размове мы, прызнацца, нават не заўважылі, як надышоў вечар. Вярнулася з работы жонка Лідзія Сцяпанавна, зайшла да нас у пакой, здзівілася:

— Што гэта вы ў цемнаце сядзіце?

Хацела ўжо было ўключыць святло, але Павел Антонавіч спыніў яе:

— Забылася, значыць, што змрок—лепшы час салдата. — І пачаў тлумачыць: — На перадавой удзень бамбёжкі, абстрэл. І ўжо так чакаеш гэтую пару: нарэшце хоць крышачку сціхне... Мая жонка таксама ўсю вайну прайшла, воінскае званне ў яе—гвардыі радавы. На фронце была радысткай, а пасля вайны мяне выходжвала, тая кантузія і цяпер яшчэ дае сябе знаць. З гэтай прычыны даўно мог бы ісці, як гаворыцца, на заслужаны адпачынак, але, паверце, не магу без справы.

Я ўжо ведаю, што Павел Антонавіч з 1947 года працуе ў Аэрагідрадынамічным інстытуце. Працаваў слесарам, цяпер—стругальшчыкам па металу. І справу сваю любіць. Але гэта ўжо другі, мірны раздзел ў яго жыцці.

Мікалай САКАЛОУ.

ПІСЬМЫ ЗБЛІЗКУ ПРАЗ СЭРЦА КОЖНАЙ МАЦІ

Урачу-рэнтгеналогу мінчанцы Надзеі Хатчанка—72 гады, а падзеі амаль паўвекавой даўнасці да сёння жывуць у ёй неабязболенай памяццю. У самым пачатку вайны на вачах быў знішчаны ў час бамбёжкі яе дом. Гітлераўцы расстралілі брата. На руках памёр ад асколачных раненняў бацька. У Надзеі засталася пяцёра дзяцей (малодшаму — дзесяць месяцаў): двое—свайх і тры—чужых, сірот, якіх яна прытуліла, абарэла матчыным цяплом і выхавала.

Усе яны цяпер ужо выраслі, атрымалі адукацыю. Дзіма сёння — інжынер, Слава — будаўнік, Ігар—гукааператар тэлебачання, Іна — дыспетчар аўтабазы, Жэня—шафёр. Калі сям'я збіраецца разам за святочным сталом, успамінаецца маці, як сядзелі яны васьмь так сорок гадоў назад і пяць пар дзяцых вачэй, як зачараваныя, глядзелі «ў рот» печцы, дзе кіпеў рэдкі навагодні суп, сабраны з апошніх крупінак.

— Іншы раз я баюся ўключыць тэлевізар... Таму што не хачу пускаць у дом вайну. Я не магу бачыць, як з экрана глядзяць галодныя, зраненыя дзеці. Мінутныя кадры сённяшняй тэлехранікі асядаюць у душы бясконцымі гадзінамі трывогі, роздумаў, цяжкіх успамінаў. Я ўбачыла аднойчы ў аглядае заходніх тэлеперадач, як дырэктар аднаго з кінатэатраў паведамляў журналістам, што фільм «Гітлер. Гісторыя адной кар'еры» васьмь ужо тры тыдні ідзе з аншлагам. Мяне ўразіла, што глядзец гэты фільм на Захадзе, як казаў ён з задавальненнем, прыходзяць цэлымі сем'ямі...

Мы сядзім у невялікім утульным пакоі. Кожная рэч у ім нагадвае пра лёс маёй суб'еседніцы. Письмовы стол, за якім яна пісала манаграфіі па медыцыне (Надзея Хатчанка — кандыдат медыцынскіх навук). Пад шклом — здымкі сяброў, ветэранаў другой сусветнай вайны, кніжная шафа — у тайнічках яе ляжаць трохкутнікі франтавых пісьмаў. Тут жа — падзякі ад выздаравелых пацыентаў: 50 гадоў прарабіла Надзея ўрачом 2-й гарадской клінічнай бальніцы. Над канадай дыванок з прышпіленымі да яго баявымі ўзнагародамі, сярод якіх — медаль «За адвагу» і ордэн Леніна.

У акупіраваным Мінску, працуючы ў ваенным шпіталі прыбральшчыцай, Надзея Хатчанка памагла многім савецкім партызанам пазбегнуць адпраўкі ў Германію. Яна перадавала партызанам медыкаменты, шыла цёплыя салдацкія кашулі са шпітальных коўдраў. 50 савецкіх ваеннапалонных былі выратаваны ёю ад смерці ў канцэнтрацыйных лагерах.

— Да сёння помню, — расказвае яна, — дзевятнаццацігадовага Паўла Гагійчайшвілі. Знайшла я яго ў сорок другім на пустаці сярод забітых і цяжкапараненых ваеннапалонных. Пустэча гэта была рубіконам паміж жыццём і смерцю. Праз яе брылі змучаныя людзі ў лагер, што знаходзіўся непадалёку, і кожны нёс з сабой па чатыры цагляныя для пабудовы лагернай крапасной сцяны. Варта каму-небудзь выпусціць з рук сваю ношу — раздаваўся выстрал канваіра. Так здарылася і з Пашам. Выхадзіла я яго. Ды не суджана было, відаць... Загінуў у сорок пятым пад Кенігсбергам.

— Мама, а што такое «тата»? — спытаў у яе некалькі гадоў сын. А потым яна пазнаёміла іх, сына і бацьку, што вярнуўся з фронту.

— Я хачу, каб тое, што перажыла я і тысячы іншых жанчын майго пакалення, было для нашых нашчадкаў толькі суровай гісторыяй, якая не паўтарылася б у будучыні. Я — маці, таму мне блізка і зразумела жаданне ўсіх маці зямлі: гадаваць сваіх дзяцей у міры і шчасці. Я салідарная таму з барацьбой англійскіх жанчын, якія не хочуць дапусціць размяшчэння на сваёй зямлі ядзернай зброі. Зямля гэта належыць іх дзецям.

Летась у адзін з ліпенскіх дзён я ўбачыла Надзею Хатчанка ў шэрагах разнаколернай, разнамоўнай калоны ўдзельнікаў «Маршу міру-82». Людзі ішлі па праспекту Машэрава ў Мінску з флажкамі, плакатамі, транспарантамі і лозунгамі, на кожным з якіх прысутнічала слова «мір».

— Я іду цяпер па вуліцы, дзе некалі быў стары дом, у якім мы пасяліліся з маімі малымі. Ніколі не забуду, як са струхлелых сцен нашага падвальнага пакойчыка сыпалася на дзяцей тынкоўка пры кожным арнальце. Ці магла я думаць, што праз сорок год прайду па гэтых месцах у калоне дэманстрантаў разам з маімі сябрамі, якія сабраліся адусяць, каб сказаць усім: «Нам патрэбен мір!» Марш міру праходзіць праз сэрца кожнай маці. Ён працягваецца і ўсё маё жыццё.

Наталля ГРОМАВА.

з'яўляюцца 7 вайсковых могілак, 58 брацкіх магіл і шмат адзіночных. Над месцамі пахавання ўзведзены 198 манументальна-скульптурных помнікаў, з іх 158 абеліскаў, 24 скульптуры, устаноўлены 4 мемарыяльныя дошкі, створаны мемарыяльныя комплексы «Хатынь» і «Дальва», адноўлены 2 партызанскія стаянкі.

Лагойшчына... Родная зямля. Мы помнім усіх загінуўшых, мы не маем права забыць іх ні праз сто, ні праз тысячу гадоў.

У Лагойскім раёне ўжо стала традыцыяй ля месцаў пахавання воінаў Савецкай Арміі, партызан і мірных жыхароў праводзіць сустрэчы ветэранаў вайны, піянерскія зборы, камсамольскія сходкі. На Дзень Перамогі — 9 мая і Дзень вызвалення Беларусі — 3 ліпеня ўскладаюцца кветкі. У час гэтых урачыстых сцей людзі думаюць пра тых, хто цаной свайго жыцця прынес нам мір і свабоду.

Савелій АКУЛІЧ.

Калектыў Мінскага эксперыментальнага завода імя Гастэлы распрацоўвае сёлета каля 40 новых відаў сувенирных вырабаў і выпускаць іх для продажу амаль 50 тысяч штук. Гэта камплекты значкоў «Мінск — горад-герой», «Жывёльны

свет Беларусі», «Гісторыя самалётбудавання». У цэнтры ўвагі мастакоў застаюцца тэмы: «Барацьба за мір», «Не!» — вайне», «Хатынь». Мінчане выпускаць значкі і медалі, прысвечаныя міжнародным кангрэсам, з'ез-

дам, спартыўным спаборніцтвам. НА ЗДЫМКАХ: галоўны мастак-канструктар Ю. ДАЛГАЧОУ і вядучы мастак М. ГАУРЫЛОВІЧ; бірулька; сувенирныя вырабы прадпрыемства.

Фота Г. УСЛАВА.

АМЕРЫКАНЦЫ ўРАЖАНЫ МІНСКАМ

КАБ ЖЫЛІ ЛЮДЗІ
І КРАСАВАЛІСЯ ГАРАДЫ

У пачатку чэрвеня ў нашай краіне пабывала група амерыканскіх турыстаў, арганізаваная таварыствам «ЗША—СССР». На гасцей, якія наведвалі многа гарадоў, вельмі вялікае ўражанне зрабіла архітэктура, чысціня, мноства садоў і паркаў. Таму ім вельмі хацелася сустрэцца з тымі, каму нашы гарады абавязаны сваёй прыгажосцю. Такая сустрэча адбылася ў Мінску, у Беларуска-амерыканскім таварыстве дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі.

Намеснік старшыні Дзяржбуд БССР, начальнік Галоўнага архітэктурна-планіровачнага ўпраўлення Мінгарвыканкома Юрый Грыгор'еў і лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР архітэктар Юрый Урзэці расказалі гасцям з ЗША пра гісторыю развіцця сталіцы Беларусі, праблемы, што стаяць перад архітэктарамі і будаўнікамі Мінска, пра планы на будучыню.

— Нашаму гораду ўжо больш за 900 гадоў, але, як вы самі бачылі, выглядае ён вельмі малядым, — адзначыў у сваім выступленні Юрый Грыгор'еў. — Фактычна ён нарадзіўся другі раз пасля Вялікай Айчыннай вайны. Горад быў настолькі разбураны, што многія спецыялісты нават прапаноўвалі будаваць новую сталіцу дзе-небудзь у іншым месцы. Аднак мінчане ў кароткі тэрмін паднялі горад з руін. Сёння Мінск — адзін з буйнейшых і прыгажэйшых гарадоў нашай краіны. У гэтым немалая заслуга архітэктараў. Горад развіваецца па адзінаму плану, які прадуладжвае літаральна ўсё. Мы стараемся, каб чалавек меў усё неабходнае для жыцця, як гаворыцца, пад рукой. У кожным жылым мікрараёне адначасова з будаўніцтвам дамоў узводзяцца дзіцячыя сады, школы, розныя магазіны, кафэ і кінатэатры, праводзіцца азелененне і добраўпарадкаванне тэрыторый.

— Есць у нас, вядома, і некаторыя праблемы, — працягваў Юрый Урзэці, — але і іх мы спадзяёмся вырашыць у самы кароткі тэрмін. Цяпер у горадзе і вакол яго ствараецца вялікая сетка штучных вадасховішчаў, якія значна палепшаць гарадскі клімат і пашыраць магчымасці для адпачынку мінчан. Транспартная праблема поўнасцю вырашыцца з будаўніцтвам новых аўтамагістралей і ўвадам у дзеянне метрапалітэна, першая чарга якога адкрыецца на-

ступным летам — да 40-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

Выступленні вядучых архітэктараў Мінска гасці з ЗША праслухалі з вялікай цікавасцю, задавалі шмат самых розных пытанняў.

Пасля гутаркі кіраўнік групы прафесар універсітэта ў штаце Ілінойс Рос Гест растлумачыў, чаму саветскія гарады і Мінск, у прыватнасці, выклікалі надзвычайную цікавасць у амерыканскіх турыстаў.

— У нашай групе, у асноўным, людзі, якія ўпершыню прыехалі ў вашу краіну, — сказаў ён. — Для іх саветскія гарады — рэзкі кантраст з амерыканскімі. Мы не бачым на вуліцах смецця, да якога прывыклі ў сябе, тут многа зеляніны, усё здаецца такім прасторным і зручным. Відаць, гэта з-за таго, што ў Амерыцы будуць прыватнікі, адзіны клопат якіх узяць як мага больш з кварталамальніка, а ў СССР усё падпарадкавана інтарсам народа. Кваталы і цэлыя гарады плануюцца так, каб у іх было зручна жыць. Нас асабліва ўразіў ваш Мінск. Цяжка ўявіць, што менш чатырох дзесяцігоддзяў назад на гэтых месцах былі суцэльныя руіны. Сёння гэта вельмі прыгожы, сучасны горад.

Мне хацелася б сказаць і вось пра што, працягваў Рос Гест. На прыкладзе вашага горада нашы турысты змаглі ўбачыць, наколькі самаадданы і працавіты саветскі народ. Мінск узяты вамі з руін. Але сёння з-за авантурызму некаторых палітыкаў у ЗША і іншых капіталістычных краінах пагража разбураўня навісла над многімі гарадамі зямлі. Мы не павінны дапусціць гэтага. Урачы гавораць, што хваробу лягчэй папярэдзіць, чым лячыць. Мне здаецца, што гэтае выказванне мае сэнс і тут. Лягчэй не дапусціць вайны, чым потым загойваць яе раны. Калі будзе каму загойваць?! Разумную і цвёрдую пазіцыю займае ў пытанні вайны і міру ваша краіна. Яе падтрымліваюць мільёны людзей у Амерыцы, ва ўсіх краінах нашай планеты. Я хачу спадзявацца, што ў выніку паміж усімі народамі ўстановацца добрыя адносіны, узаемаразуменне і трывалы мір, што больш ніколі і нікому не прыйдзецца ўзняць з попелу родныя гарады. Для гэтага мы не пашкадуем сваіх сіл.

Рыгор ФАМЕНКА.

Помню, как ее строили в шестидесятых годах. По тем временам это было самое высокое сооружение в мире: шутка ли — полкилометра и еще почти 40 метров? И москвичам очень хотелось поскорее его иметь. Газеты регулярно сообщали: Останкинская телебашня поднялась на 50, 75, 100 метров... Стройку вели под неослабным наблюдением специалистов и такими темпами, что в 1967 году, как раз к 50-летию Великой Октябрьской социалистической революции, уникальное сооружение было построено.

ГВОЗДЬ ПРОГРАММЫ

Подробности из истории строительства и вот уже 15-летней жизни башни мне рассказывал главный инженер Общесоюзной радиотелевизионной передающей станции имени 50-летия Великой Октябрьской социалистической революции (ОРПС) Вадим Орешников. Он здесь с первого дня, начинал электромехаником. Мы сидели за столиком в ресторане «Седьмое небо», расположен-

ИНТЕРВЬЮ НА «СЕДЬМОМ НЕБЕ»

ОСТАНКИНСКАЯ БАШНЯ

ном на высоте 330 с лишним метров от поверхности земли.

«На седьмом небе» в народной речи означает «выше некуда». А еще говорят: «От радости — на седьмом небе»... Это значит — человек очень доволен. Так что название ресторана на Останкинской телебашне соответствует настроению, можно сказать, всех его посетителей.

Вы скажете: в век авиапутешествий вид из поднебесья на землю привычен. Но разве сравнить то, что успеваешь заметить из узкого иллюминатора в самолете, с безграничным простором за стеклянными стенами «Седьмого неба»? А потом — внизу не просто земля, а Москва. И как часто здесь слышишь возгласы радости, когда люди вдруг узнают, видят в «орлином» ракурсе башни Кремля, Олимпийский комплекс, монумент покорителям космоса!

А пол ресторана вместе с нами продолжал медленно вращаться. Полный оборот он делает за 40 минут. Посетители за это время успевают насладиться круговой панорамой столицы.

На седьмом небе — значит: выше некуда. Но это для экскурсантов. Главный инженер достает ключ и подходит к неприметной двери в простенке остекленной смотровой галереи над рестораном. Щелкает замок, сдвигаются герметизирующие уплотнители, Орешников нажимает на дверь. Она не торопится открываться, словно кто-то упирается в нее снаружи. Наконец образовалась порядочная щель, и из нее дунуло так, что я сразу побежал назад, догоняя свою шляпу.

— Вообще-то, сегодня тихо, — извиняющимся тоном отмечает Орешников. — Наши верхолазы сейчас работают на монтаже...

Так я узнал, что башня, с виду железобетонно неизменная, на самом деле — в процессе постоянного обновления. Что-то в ней и на ней устаревает и заменяется, что-то появляется вновь.

А что конкретно? Разумеется, не корпус, выполненный до отметки 385 метров из монолитного, предварительно напряженного бетона, а выше — из металлоконструкций. Орешников вспоминает, что самым надоедливым вопросом для главного конструктора телебашни Николая Никитина был: «А сколько она простоят?» На что тот неизменно отвечал: «Лет триста обеспечены. А там — посмотрим».

Инженеры из службы сохранности круглый год метр за метром переключают на башню электронные датчики, определяющие, как «дышит» бетон в каждой контрольной точке, как работает при ветровых нагрузках и сменах температур.

— Что же показывают проверки? — То, что Останкинская телебашня еще грудной младенец. Впереди у нее длинная жизнь.

Несколько лет назад способом напыления башню покрыли тончайшей сеткой из гидрофобного состава. Посмотрите на любую бетонную мачту уличного фонаря в ненастную погоду. С той стороны, откуда сечет дождь, она темная: бетон набухает, вбирает влагу в поры. Просохнув, бетон снова светлеет, но такие купания ему не на пользу. А если влагу в порах прихватит морозом? Тогда трещины. Сначала — микро, дальше — больше. Останкинская башня теперь всегда светлая, по известной поговорке: любая непогода с нее «как с гуся вода». Очень важно, что гидрофобная сетка отталкивает влагу, но хорошо пропускает воздух: без него бетон тоже жить не может.

Итак, сама башня сохраняет свою перво-

зданную свежесть так же, как и свой первоначальный вес — всего 55 тысяч тонн (для таких созданий рекордно малая величина). А как обстоит дело с ее ростом?

Оппоненты автора проекта башни твердили о возможности сильной просадки грунта. Были и шуточки, что, мол, при такой высоте и запроектированном фундаменте мелкого заложения она со временем превратится из Останкинской в Пизанскую — намок на возможность опасного наклона, как у знаменитой башни в Италии.

Но время показывает: расчеты Н. Никитина оправдались. Останкинской телебашне и с этой стороны не грозит никакая опасность. В первые годы ее фундамента давал предусмотренную осадку по 8—10 миллиметров. Затем наступила стабилизация: ежегодная осадка теперь не превышает миллиметра. И все-таки рост башни меняется резко, но тоже расчетно. По сезонам. Жарким летом она подрастает на несколько десятков миллиметров, зимой примерно так же укорачивается.

Что касается вертикальности башни, то теоретически она безупречна. Но практиче-

ски башня всегда наклонена, хотя невооруженным глазом этого, разумеется, не заметишь ни снизу, ни сверху.

«Башня живет» — эти слова ее главного инженера не просто образное выражение. Оставаясь для нас неподвижным, ее тело постоянно совершает сложные движения, зависящие от целого ряда причин, главные из которых — ветровой напор и солнечный нагрев. Максимальные отклонения вершины от вертикали, отмеченные во время ураганов 1968 и 1973 годов, достигали 4,5 метра. А рассчитана она на безболезненные отклонения до 12 метров.

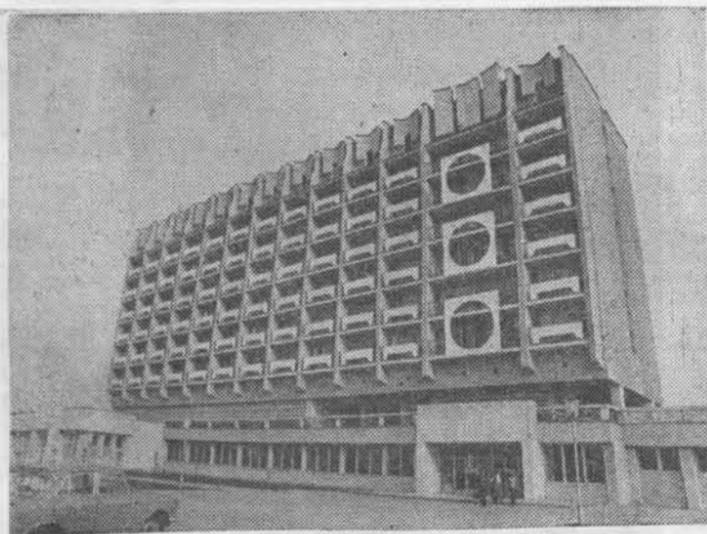
...До высоты 337 метров мы взлетели на одном из скоростных лифтов за 58 секунд. Но дело пошло совсем не так скоро, когда, выйдя из бетонного тела башни, стали подниматься по лестничным маршам, встроенным в металлические конструкции ее верхней части. Интервью с монтажниками, честно говоря, не получилось. Блокнот раскрывать при таком ветре я побоялся — вырвет и унесет со всеми предыдущими записями. Кроме того, люди в таких условиях плохо включаются в беседу. Коротко объяснили: монтируют для одного из телепередатчиков антенну новой системы взамен устаревшей.

Спустившись в цокольную часть башни и оставив высотные доспехи в кабинете главного инженера, мы отправились в зал телевизионных передатчиков. Он занимает целый этаж. Огромными пультами, рядами монтажных шкафов он похож на диспетчерские посты больших гидростанций или энергосистем. Энергии и здесь немалые: ОРПС обеспечивает устойчивый высококачественный прием четырех цветных телепрограмм в радиусе до 120 километров, а также нескольких радиопрограмм на больших расстояниях.

После полного сильных ощущений подъема к верхолазам тишина и кондиционированный микроклимат зала располагали к беседе. И она состоялась с двумя чехословацкими инженерами — Иржи Горных и Властемиллом Буржиллом. Дело в том, что часть оборудования для нового, пятого на башне телепередатчика поставила по соглашению фирма «Тесла-Прага». Иржи и Властемилл участвуют в монтаже. Они не первый раз в советской столице, а с работниками ОРПС встречаются еще и дома, в Праге, когда те приезжают по общим делам. С главным инженером Останкинской телебашни они не только коллеги, но и добрые друзья.

Вадим Орешников рассказал, что у специалистов ОРПС широкие связи со многими родственными предприятиями Советского Союза и других стран — членом СЭВ. Ведь Останкинская телебашня через кабельные и релейные линии, советские спутники связи участвует в обеспечении телепередач на 95 процентов территории СССР, а через системы «Интервидения» и «Евровидения» — в обмене программами с братскими социалистическими странами и государствами Западной Европы.

Когда я выходил из-под широко расставленных ног — опор телебашни, был вечер. Огромный город готовился ко сну. Я уже научился у главного инженера чувствовать башню почти как живую. Подумалось: а ей не спать. Ни днем, ни ночью. Всю многовековую жизнь она будет бодрствовать, круглые сутки двигаться, несильно дышать и посылать в эфир электромагнитные волны, которые и в квартирах наших далеких потомков будут превращаться в музыку и речь, в многоцветные картины. Алоиз ФИЛИПЕНКО. (АПН).

Новая гасцініца адкрылася ў Бабруйску. У яе зручных нумарах адначасова могуць пражываць 250 чалавек. Да іх паслуг — з густам абсталяваныя холы, рэстаран, бильярдная, цырульня.

НА ЗДЫМКУ: новая гасцініца ў Бабруйску.

Фота Г. ІВАНОВА.

Two men strolled along the bank of the Yenisei, the wilful Siberian river, on a cold moonlit night. One of them was speaking passionately, enthusiastically, the sound of his voice was ringing out in the frosty silence. He seemed to be dreaming aloud of the days when the Russian Marxists would have a newspaper of their own and would proceed to create a working-class party with that paper as its founding instrument.

That was how a Russian Marxist, Gleb Krzhizhanovsky, the later-to-be prominent scientist, an authority on power engineering, and a distinguished worker of the Communist Party of the Soviet Union, remembered his conversation with Vladimir Lenin in the winter of 1899. The two young revolutionaries were in exile in far-off Siberia, serving a sentence for their part in the League of Struggle for the Emancipation of the Working Class, created by Lenin in Petersburg (presently Leningrad) in 1895. With the term of exile to expire a few months later, they were to address themselves to the very difficult job of bringing Lenin's plan to fruition. The job was crowned with full success in 1903 when a revolutionary social democratic labor party, the forerunner of the Communist Party of the Soviet Union, was created in Russia.

The idea of creating such a party was first raised by Marx and Engels back in the 1840s. It was they, too, who set up the first-ever party organization of the working class to be govern-

● JULY 30 MARKS THE 80TH ANNIVERSARY OF THE 2ND CONGRESS OF THE RUSSIAN SOCIAL-DEMOCRATIC LABOR PARTY.

HOW RSDLP WAS BORN

ned by the principles of scientific communism — the League of the Communists — in 1847. Marxist workingclass parties sprang up in various countries of Europe throughout the second half of the 19th century, and joined forces in the Second International in 1889.

The first Russian Marxist group, Emancipation of Labor, headed by Georgy Plekhanov, formed a hundred years ago in 1883, committed itself, in its very policy document, to organizing a socialist working-class party. But there were no conditions in Russia for that objective to be achieved at that time: the proletariat was still weak, the working-class movement was in its infancy, and most of the democratic revolutionary intellectuals espoused Utopian petty-bourgeois socialism («narodniks» — populists).

The situation in Russia changed radically at the turn of the century. By that time this country had already about three million workers employed in industry and transport services, the strike movement had developed on a large scale, and Marxism had ideologically defeated the populist outlook. In those circumstances, the young

Lenin started an extensive effort in the mid-1890s to unite scientific socialism with the mass working-class movement and create a revolutionary Marxist party in Russia. In so doing, he showed himself to be both a brilliant theorist and ideologist of the wouldbe party and its unmatched organizer. The party of the Russian Communists was Lenin's brainchild in the full sense of the term. It was a Marxist party of a new type.

Lenin felt there was no point trying to make the revolutionary party as numerous as possible right from the start. It was to consist of the best of workers, peasants and democratic intellectuals; the most stalwart and the most reliable of them. Lenin's principle «better fewer but better» was taken as the guide to the selection of party members. It was not by chance that, in drafting the Rules of the Party, Lenin insisted point-blank that it was not enough to recognize the Party's program and to pay membership dues to be admitted to it. One had to work in one of the Party organizations systematically as a necessary condition.

Lenin could not think of a Marxist revolutionary party

without iron discipline, without strict fulfillment of party decisions and without internal party democracy. The Party was built on the principle of democratic centralism providing for all governing Party bodies to be elected and for them to report back to party organizations at regular intervals, and for the party minority to submit to the judgement of the majority.

A large amount of ideological and organizational work had to be done before the party was actually constituted. Isolated social democratic circles and groups had to be united. It was necessary for them to dissociate themselves from the opportunist elements who wanted the working class movement to be confined to purely economic, craft struggles, and to work out a clear-cut Marxist party program. That program was to combine fidelity to the fundamental principles of Marxism with the creative development of revolutionary theory as applied to the conditions of the highest stage of capitalism — imperialism, and to the specific environment of Russia.

Lenin had to bear the brunt of the job. The League of Struggle for the Emancipation of the Working Class, which he had created, became the embryo of the party-to-be. Lenin wrote several important policy documents, including his famous book «What Is To Be Done?» and drafted the Rules of the Party. The «Iskra» (Spark) newspaper, launched by Lenin at the close of 1900, played a tremendous role in creating the Party. The formation of the Party was over at the Second Congress of the Russian Social-Democratic Labor Party in the summer of 1903.

FIRST VISIT

How does it feel to visit the Soviet Union for the first time?

It's a remarkably rewarding experience, as I can testify. As a member of the New Zealand-USSR Society tour of 1982, I decided to go to the Soviet Union, first and foremost because it is among the few adventures left to travellers. Having been conditioned by the media to expect the worst, it was interesting to confirm that, as I had hoped, this was not the case.

Exploring nine Republics and cities such as Moscow, Kiev, Minsk, Tashkent, Leningrad, Tbilisi, Tallinn, Riga and Yerevan, I discovered many handsome, stylish cities, their new high-rises living nicely with traditional architecture. Broad avenues and the tree-vaulted parks graced all the cities.

In a country where few people own a car, traffic was thick and aggressive, strollers munching ice-creams, thronged sidewalks. Lines waited at movie houses, cafes were crowded. In hotels bands propelled earsplitting rock music far beyond the bounding dancers. How they danced!

Driving through Byelorussia one could see the growing efficiency of their collective farms and state farms, and how they have opened the way to higher economic and cultural standards in rural areas, equalizing them with urban areas and eliminating essential differences between the two.

Three positive impressions remain fixed in my mind. First was the warmth of the welcome we received. It was the people's traditional hospitality, of course, but it was more, it reflected the profound desire for friendly relations with the people of the world.

Second, and perhaps most significant, was the clear evidence that the multitude of nationalities live in peace and harmony.

Although the war virtually emptied the nation of its ablest and brightest, a new generation has risen to build the USSR. I saw sophisticated skill with graphics and design, a deep feeling for traditional arts and crafts, and I witnessed a rich diversity of music and dance. Third was the amazing knowledge of world affairs. After a while I ceased to wonder at the remarkable grasp of such matters by Soviet citizens.

Perhaps one more should be added. Everywhere I went I heard expressed the same heartfelt desire for peace. Little wonder, in a nation that lost 20 million of its people in the Second World War.

Recreation? Not a single city I saw was without its Palace of Culture, new theatres, stadiums, athletic fields, swimming pools, beaches and lake fronts, as well as Pioneer camps and kindergartens for workers' children.

If anything best characterizes life in the Soviet Union, it is an absence of fear, fear of the loss of a job, of landlords, of doctors' bills, of racism, of crime and violence, all of which makes possible life without fear.

Terry URLICH
(New Zealand)

TOWN-TWINNING MOVEMENT

On the eve of the World Day held under the auspices of the United Towns Organization (UTO) the UTO emblem depicting two hemispheres and a key could be seen in many Byelorussian cities. During 26 years after its foundation UTO made significant contribution to the establishment of friendly relations among towns of various countries, to the improvement of living conditions and to fuller exercise of socio-economic, political and civil rights of their population. At the 10th World Congress of United Towns in Casablanca (Morocco) representatives of Minsk, the capital of the Byelorussian SSR, joined other participants in calling upon cities of the world to turn the UTO World Day into mass demonstration of public opinion for peaceful settlements of conflicts, for détente, curbing arms race and disarmament.

More and more Byelorussian cities join the town-twinning movement. Gomel, for instance, established town-twinning relations with Clermont-Ferrand (France), Grodno with Limoges (France), Soligorsk with La Louviere (Belgium), Zhodino with Venissieux (France), Baranovichi with Heinola (Finland), Orsha with Vaux-en-Velin (France). The list would not be complete without numerous twin towns in socialist countries.

For 10 years Minsk maintains friendly relations with Sendai (Japan). During the period delegations from Sendai several times visited Minsk where they were shown municipal facilities and services, medical institutions, industrial enterprises and visited landmarks of the city's heroic past. While visiting Japan

representatives of Minsk in their turn received useful information on construction, public services and facilities. It has become a good tradition to exchange exhibitions of children's drawings, of applied arts works and toys. According to the mayor of Sendai these exhibitions are widely used by municipality during events dedicated to Minsk. The relations with Lyon (France) have also become very active. Recently a number of events including exchange of exhibitions, groups of performers and delegations took place in both cities. Byelorussian towns actively participated in the Days of the Byelorussian SSR in France while their counterparts made a valuable contribution to organizing the Days of France in Byelorussia. Twinning of Minsk and Mérida (Mexico) has yet a short history. However their relations are already of good business-like nature. Representatives of Mérida visited Minsk several times and delegates of Minsk were guests of the Mexican city. Minscovites received from Mexico films about history of Maya, indigenous population of Yucatan, books about Mexico, encyclopedia on Yucatan, an exhibition of children's drawings and sent to Mérida literature about economy, culture and science of Byelorussia, encyclopedia of the Byelorussian SSR. Closer become contacts of Minsk with Bangalor (India) and Luanda (Angola). Now negotiations are in progress on establishing close relations with Detroit, an automobile capital of the United States. The decision is well-founded since Minsk is famous all over the world for manufactured in it trucks and tractors.

On July, 3 the people of our republic will celebrate the 39th anniversary of the liberation of Byelorussia from German-fascist invaders. The memory of the war is kept by the people. Bombs ruined our town and cities, and hunger ravaged them. Whole villages with their inhabitants were set on fire. One citizen of four has perished in Byelorussia. Nobody and nothing have been forgotten. We shall always remember those who have sacrificed their lives for the happiness of our children.

On photo: monument to the liberators — soldiers of the Red Banner 68th tank brigade of Kalinkovichi in Hoiniky near Gomel.

Photo by S. KRITSKY.

У Палацы мастацтва ў Мінску працуе рэспубліканская выстаўка дзіцячай выяўленчай і дэкаратыўна-прыкладной творчасці. На ёй прадстаўлена больш за тысячу работ школьнікаў, студэнтаў, вучняў вытворчых і вучэбна-мастацкіх камбінатаў, выхаванцаў дзіцячых садоў. У экспазіцыі — жывапіс і графіка, ткацтва і вышыўка, дызайн і скульптура, пляценне з саломкі і кераміка, разьба па дрэве і канструяванне адзення — усё тое, чым любяць займацца юныя майстры.

НА ЗДЫМКАХ: у зале выстаўкі; «Бабуля і ўнукі» — работа гурткоўцаў рэспубліканскага Палаца піянераў і школьнікаў.

Фота А. ТАЛОЧКІ.

ЧАРГОВАЯ КАРЦІНА АБ'ЯДНАННЯ «ТЭЛЕФІЛЬМ»

ПРА ЛЁС ПАЭТА

Імя Максіма Багдановіча — паэта-грамадзяніна, пранікнёнага лірыка свята і дорага нашым сучаснікам. Цікаваць да яго творчасці і самой асобы ўзрастае з кожным годам. У рэспубліцы вайшаў зборнік «Шлях паэта», дзе сабраны біяграфічныя матэрыялы пра М. Багдановіча. Сярод іх асаблівай увагі заслугоўваюць успаміны бацькі — Адама Юрэвіча. Яны паслужылі драматургічнай асновай новага дакументальнага тэлефільма «Я не самотны...», створанага ў аб'яднанні «Тэлефільм» рэжысёрам І. Калоўскім па сцэнарыі Р. Тармоля.

«Я не лічу сябе схільным пісаць біяграфію свайго сына: біяграфія — справа складаная, яна, між іншым, уключае ў сябе ацэнку творчасці, жыцця і дзейнасці, а гэта такія пытанні, у якіх бацьку ці прыстойна выступаць у ролі судзіі», — з такіх слоў пачынае свае ўспаміны Адам Багдановіч. І, думачка, яго пазіцыя вельмі трапна падмечаная аўтарамі тэлефільма, якія таксама не спрабуюць гаварыць пра значэнне творчасці Максіма Багдановіча ў парадна-ўзвышаным тоне. Перш за ўсё, яны імкнуча паважаюць пра лёс паэта. Заснаваны на рэальных сведчаннях, фільм будзеца ў прывабнай і цікавай манеры ігравага апавядання. Імправізаваны дыялог бацькі і сына вядуць актёры П. Кармунін (бацька) і С. Журавель (Максім). Прычым П. Кармунін выступае не толькі ў ролі аднаго з галоўных герояў, але і ў якасці каментатара падзей. Карціна, такім чынам, будзеца як апавяданне пра жыццё паэта і як своеасаблівае споведзь бацькі.

У фільме гучыць шмат вершаў Максіма Багдановіча, таму што «лірыка, — гаворыць бацька, — ёсць гісторыя яго душэўных перажыванняў, вобразнае расказанне ім самім». Змест яе ахоплівае не толькі грамадскае жыццё, але і сферу інтымную, вельмі асабістую.

Лірычнай споведдзю ўспры-

маецца глыбока патрыятычны твор «Краю мой родны! Як выкліты богам...», у якім аўтар прыходзіць да вываду, што з жыццёвымі нягодамі, горам неабходна актыўна змагацца. Тэма грамадзянскай адказнасці перад сваёй радзімай і народам гучыць у гэтым вершы з вялікай сілай. І аўтары тэлефільма знаходзяць арганічнае візуальнае яе рашэнне: рэальнасць быту беларускага народа, уважана ў жывапісных палотнах, паўстае перад гледачамі.

З горыччу і любоўю піша Максім Багдановіч у вершы «Случкія ткачыкі» пра прыгонных сялян. Іх душа імкнецца на волю, да свайго роднага і блізкага, «туды, дзе расцвіла вясна; дзе блішча збожжа ў яснай далі». І тады «...тча, забыўшыся, рука, заміж персідскага ўзору цягток радзімы васьліка». Натхнёная і шчыра праца апэратара Л. Слобіна дапамагае глядачу ўбачыць прыгажосць бязмежных беларускіх прастораў, чароўнасць прыроды.

Пранікнёна і тактычна ставяцца аўтары тэлефільма да інтымных перажыванняў паэта. Гучаць з экрану радкі слаўтай «Веранікі», «Зоркі Венеры». У іх радасць першай сустрэчы і горыч расстання. Вобраз каханай паэта паказаны ў фільме як сімвал неажыццёвых надзей, хаця даследчыкамі творчасці М. Багдановіча ўстаноўлена, што цыкл «Мадонны», верш «Вераніка» паэт прысвяціў Ганне Какуевай, сястры свайго таварышаў па гімназіі. Але, думачка, такі мастацкі прыём аўтараў дапушчальны.

Сам факт з'яўлення гэтай работы, звернутай да творчасці выдатнага беларускага паэта Максіма Багдановіча, не можа не радаваць, хаця пакуль фільм успрымаецца як «канва і рамка той карціны, якая павінна адлюстроўваць яго жыццё ў цэлым».

В. МАДЗВЕДЗЕВА.

КОЖНЫ НАРОД УНОСІЦЬ СВОЙ УКЛАД У АГУЛЬНЫ ДУХОЎНЫ ПРАЦЭС

МЫ ЧУЕМ І НАС ЧУЮЦЬ

Класік эстонскай літаратуры Антон Тамсаарэ (1878—1940) марыў, каб яго кнігі, хоць бы ў скарачаным выглядзе, былі перакладзены на іншыя мовы. У часы Тамсаарэ пра гэта сапраўды заставалася толькі марыць.

Эстонскі савецкі пісьменнік Паўль Куусберг летась у час Дзён эстонскай літаратуры і мастацтва ў Казахстане пабываў у адной з вёсак. Тут, у мясцовай бібліятэцы, ён знайшоў з дзесятак твораў эстонскіх аўтараў, у тым ліку і Антона Тамсаарэ. Па кнігах было відаць, што яны чытаны-перачытаны. «Адкрыццё гэта, — успамінаў Куусберг, — сагрэла маю душу, радасна было яшчэ раз пераканацца ў тым, што творы эстонскіх пісьменнікаў дарагія людзям іншых нацыянальнасцей, якія жывуць за тысячы кіламетраў ад Эстоніі, недзе ў далёкім стапавым ауле».

Савецкая культура — гэта культура больш чым ста народаў і народнасцей, што насяляюць тэрыторыю СССР. Гэтыя культуры — сацыялістычныя па сваёму зместу, нацыянальныя па форме і інтэрнацыяналістычныя па духу. У асноўным, у галоўным яны адзіныя, бо адлюстроўваюць сацыялістычнае быццё, тое агульнае, што ёсць у жыцці савецкіх людзей. Савецкая культура ўбірае ў сябе лепшыя традыцыі нацыянальных культур. Кожны народ уносіць свой уклад у агульны духоўны працэс — у галіне літаратуры і мастацтва, кінематаграфіі, архітэктуры.

На працягу больш чым шасцідзесяці гадоў Савецкай улады скалаліся і працягваюць развівацца шматлікія формы ўзаемаўзбагачэння культур, набыты каштоўнейшы вопыт іх узаемаўплыву. Гэта стаўшыя традыцыйнымі Дні, дэкады, месячнікі літаратуры, тэатра і музыкі адной рэспублікі ў другой, кінафестывалі, розныя святы мастацтва. Ва ўсесаюзным маштабе адзначаюцца юбілей вядомых нацыянальных дзеячаў: у Маскве праходзяць урачыстыя пасяджэнні, выпускаюцца кнігі і брашуры, прысвечаныя іх творчасці, канверты, паштоўкі, маркі з іх адлюстраваннем. На сценах нацыянальных тэатраў пастаянна ідуць лепшыя п'есы рускіх драматургаў, а ў рэпертуары тэатраў Масквы, Ленінграда і іншых рускіх гарадоў — творы драматургаў і кампазітараў Сярэдняй Азіі, Закаўказзя, Прыбалтыкі, Украіны...

Вось некалькі характэрных прыкладаў. У 1982 годзе ў саюзных рэспубліках прайшлі 23 выстаўкі латышскіх мастакоў. Амаль столькі ж мастацкіх аглядаў іншых рэспублік адбылося за гэты ж час у Латвіі. У Эстоніі за апошнія тры гады гастраліравалі 43 тэатры з РСФСР,

Украіны, Літвы, Арменіі, Грузіі, Узбекістана... З 262 новых спектакляў, пастаўленых за той жа перыяд у эстонскіх тэатрах, больш паловы створана па п'есах драматургаў іншых народаў СССР. Паводле давадак, толькі за адзін год было перакладзена з узбекскай на рускую мову 81 кніга, з казахскай — 65, з грузінскай — 57, з азербайджанскай — 67, з літоўскай — 26, з кіргіскай — 50, з армянскай — 72... Пры паўсюдным духмоўі (рускай мовай, якую добраахвотна выбралі ў СССР для міжнацыянальных зносін, валодае 82 працэнты насельніцтва краіны), калі колькасць людзей, здольных прачытаць рускіх пісьменнікаў у арыгінале, з кожным годам расце, пераклады з рускай на мовы народаў СССР не змяншаюцца, а з нацыянальных на рускую мову няўхільна ўзрастаюць.

Як вядома, да сацыялістычнай рэвалюцыі 1917 года народы, што насялялі Расійскую імперыю, стаялі на вельмі розных ступенях развіцця. Звыш сарака з іх мелі сваёй пісьменнасці і прафесійнага мастацтва. Ва ўсёй Сярэдняй Азіі, Казахстане, Прыамур'і ўсяго толькі некалькі чалавек кароннай нацыянальнасці атрымалі вышэйшую адукацыю. Некаторыя малыя народы Поўначы знаходзіліся яшчэ на ўзроўні каменнага веку. Вялікая духоўная трансфармацыя адбылася тут фактычна на вачах аднаго пакалення. Сёння і народы з недастаткова развітай у мінулым культуры, як і народы з глыбокімі культурнымі традыцыямі, дасягнулі агульнага высокага ўзроўню і ў поўную сілу ўдзельнічаюць у агульнасаюзным культурным працэсе.

Апрача існуючых, стаўшых традыцыйнымі, з'яўляюцца ўсё новыя формы ўзаемаўзбагачэння. Такія, напрыклад, вязыныя пленумы творчых саюзаў СССР — пісьменнікаў, архітэктараў, мастакоў, кінематаграфістаў, — якія прыводзяць папераменна ў кожнай з саюзных рэспублік. Нядаўна нарадзілася новая форма ўзаемагаспадарства асваення ідэйна-мастацкіх каштоўнасцей: у Грузіі прайшоў першы ўсесаюзны Тыдзень выяўленчага мастацтва. Сюды прыехалі мастакі з усіх саюзных рэспублік. «Прыехалі» і іх творы. У сталіцы Грузіі Тбілісі адкрыліся дзве ўсесаюзныя выстаўкі. Мастацкія агляды прайшлі і ў іншых грузінскіх гарадах і вёсках. Жывапісцы і скульптары пабывалі на заводах, фабрыках, будоўлях, калгасах, расказвалі пра свае творчыя планы, адказвалі на пытанні. Сустрэчы ў Грузіі яшчэ раз пацвердзілі, што іменна ўзаемасувязь культур, іх «адкрытасць» адна адной — галоўная ўмова,

якая спрыяе росквіту савецкага мастацтва.

Або штогадовыя святы песні і танца ў Латвіі, што маюць даўнюю традыцыю. Сёння яны ўражваюць сваёй грандыёзнасцю: у апошнім з іх удзельнічалі 24 тысячы спевакоў, танцораў, музыкантаў. Але новае не толькі ў колькасці. Апрача латвійскіх артыстаў, на Пеўчае поле выйшлі госці з многіх саюзных рэспублік.

З пятага стагоддзя адзначаецца ў Арменіі свята перакладчыка, прысвечанае стваральніку армянскага алфавіта Мясропу Маштоцу. Сёння гэта старажытнае і, здавалася б, чыста нацыянальнае свята стала ўсесаюзным. У Арменію з'язджаюцца пісьменнікі і перакладчыкі з саюзных рэспублік, каб азнаёміць адзін аднаго і літаратурную грамадскасць са сваімі новымі перакладамі.

Ідэалагічныя апаненты сацыялістычнай культуры не ў стане зразумець, што ўзаемаўплыву культур не толькі не ўшчамляе духоўную самабытнасць асобных народаў, а наадварот, памагае іх далейшаму развіццю. Вельмі вобразна гэтую думку пацвердзіў у пленуме прадстаўнікоў творчай інтэлігенцыі ў Маскве (снежань 1982 года), прысвечаным 60-годдзю ўтварэння СССР, аварскі паэт Расул Гамзатаў. (Аварцы, як і іншыя малыя народы Дагестана, да Савецкай улады не мелі пісьменнасці, і песні іх паэтаў не выходзілі за межы родных аулаў. Сёння вершы Гамзатава перакладзены на дзесяткі замежных моў, гэта буйнейшы сучасны савецкі паэт.)

«Вульгарызатары нашых ідэй за мяккой сцвярджаюць, — сказаў Гамзатаў, — быццам адзіная савецкая культура, асабліва культура вялікіх народаў, паглынае культуру іншых народаў, асабліва малых. Быццам мы збіраемся з усіх зорак зрабіць адзін месці. А факты гавораць зусім пра іншае. Цяльнясць і каштоўнасць чалавечая годнасць і высакорства нацыянальнага мастацтва мы набылі іменна на дарозе савецкай культуры. Нашы песні сталі чутны далёка, і мы чуем песні далёкіх народаў. Стагоддзямі нашы нацыі і народы былі адарваны адзін ад аднаго, цяпер нас не разлучыць нікому».

Савецкая мастацкая культура развіваецца намаганнямі ўсіх народаў і народнасцей СССР. Яна ўбірае ў сябе не толькі лепшыя традыцыі кожнай нацыянальнай культуры, але і дасягненні прагрэсіўнай культуры ўсіх народаў свету і выступае супраць перажыткаў нацыянальнай выключнасці, супраць нацыяналізму і вялікадзяржаўнага шавінізму.

Гаўрыла ПЕТРАСЯН.

„ДАЛЬНІЯ ДАРОГІ“

Пад такой назвай у выдавецтве «Беларусь» выйшла ў свет новая кніга. Яе аўтары — журналісты рэспублікі, якія пабывалі ў паездках за мяккой. Выданне стала своеасаблівым працягам серыі публіцыстычных зборнікаў, пачатак якой далі кнігі «Першы радок» і «Прызнанне ў любові», выпушчаныя ў 1979, 1981 гадах.

Зборнік «Дальнія дарогі» ўяўляе сабой рэпартаж шматлікай групы аўтараў. Вялікая «ге-

аграфія» кнігі: Балгарыя, Бельгія, Венгрыя, Італія, Куба, Блізкі Усход, Канада, ЗША, Францыя, ФРГ, Швецыя.

Свае апавяданні пра сустрэчы і гутаркі з рабочымі, сялянамі, дзяржаўнымі і грамадскімі дзеячамі, калегамі-журналістамі прадстаўляюць чытачам аўтары зборніка А. Тоўціцкі, І. Міцкевіч, В. Грышановіч, А. Сімураў, М. Карпенка, М. Кацюшэнка, В. Міхайлаў і іншыя.

З БІБЛІЯТЭКІ ГАЛАЧКІНЫХ

У вёсцы Пакуцце Горацкага раёна мужа і жонку Галачкіных ведае і стары, і малы. Ніна працуе даяркай у саўгасе «Слава», яна дэпутат раённага Савета народных дэпутатаў. Уладзімір — слесар на мясцовай ферме, майстар на ўсе рукі. Але не толькі за працавітасць павважаюць Галачкіных. Не меней — за іх вялікую любоў да кнігі, за клопат аб тым, каб яна даходзіла да кожнага аднавяскоўца. Галачкіны—

арганізатары вясковай перасоўнай бібліятэкі. Рэгулярна прывозяць яны дадому з цэнтральнай бібліятэкі цікавую літаратуру. Тады за вочар у Галачкіных паспявае пагасцаваць уся вёска. Бяруць кнігі жывёлаводы і механізатары, пенсіянеры і школьнікі. За магчымасць часцей сустрэцца з любімымі творамі жыхары Пакуцця шчыра ўдзячны Галачкіным.

У хлебарабаў заўсёды хапае работы. Асабліва летам. Не паспееш, як кажучь адсяцца, як падыходзіць касьба. А там ужо і жніво... І ўсё своечасова робіцца ў калгасе «За Радзіму» Столінскага раёна. Высокія ўраджаі збірае гаспадарка, заможна жывуць тут людзі.

Як добра пасля напружанага працоўнага дня ці ў выхадны адпачыць вась у такім фізкультурна-аздараўленчым гарадку што пабудаваны нядаўна ў сасновым бары ці правесці трэніроўкі спартсменам на возеры ля вёскі Вялемічы.

Фота Э. КАБЯКА.

ЯК БУРАК ТРАПІЎ НА НАШ СТОЛ

КАМУ ВЯРШКІ,

А НАМ КАРЭНЬЧЫКІ

Дзіўная і незвычайная гісторыя гэтай культурнай расліны. На заранку свайго з'яўлення — салатная расліна, зялёныя лісты якой многія народы, пачынаючы з асіра-вавіланян, ужывалі ў ежу як прыправу. Затым звярнулі ўвагу на салодкі смачны карань, які тады быў не болей доўгага хвосціка. Ішлі гады, гэты карань рос, таўсцей, накапляў крухмал і цукар. Паступова бурак ператвараўся ў каштоўны караняплод. Яго прыгожае чырвона-стракатае мяса зрабілася сталовай гароднінай, а буйныя беламясныя сарты пазней пайшлі на корм жывёле, як самы малакагонны корм. Нарэшце ён пераўтварыўся ў цукранос — крыніцу важнага ў харчаванні салодкага вугляводу.

Радзіма бурака — астравы Міжземнага мора: Сіцылія, Крит і іншыя, дзе яшчэ і да сёння ў дзікім выглядзе расце яго блізкі родзіч — бурак марскі. Народы Блізкага Усходу, узяўшы ўпершыню гэтую расліну ў культуру, звалі яго сілк. Пад такой назвай бурак значыўся ў спісу вырошчваемых раслін у садзе вавілонскага цара Мерадах-Бал-Адана, які кіраваў краінай у VIII стагоддзі да н. э. Каранёвая аснова гэтай назвы (у народаў Закаўказзя зылк) гаворыць аб паходжанні бурака іменна з вострава Сіцылія: сілк (зылк) значыць «сіцылійскі».

Маюцца гістарычныя сведчання пра тое, што ліставы бурак вырошчваўся ў антычнай Грэцыі і ў Старажытным Рыме. У працах старажытнагрэчаскага ўрача Гіпакрата, які жывуў у V—IV стагоддзях да н. э., указваецца на лячэбнае значэнне бурака, ужо вядомага тады. Рымскі пісьменнік і сельскі гаспадар Катон (III—II стагоддзі да н. э.) пісаў аб вырошчванні бурака як гародніны.

Якім жа чынам ліставы бурак ператварыўся ў караняплодны? Ёсць меркаванне, што гэта адбылося з пераходам культуры з цёплых нізінных далін у горы з іх халаднаватым кліматам і больш кароткім летам. Пры ранняй веснавой сяўбе яна затрымлівалася ў сваім росце, чакаючы цяпла. Пры гэтым адбывалася накапленне запасных пластычных рэчываў у карані з

тым, каб потым хутчэй рушыць у рост. Асабліва гэты працэс умацняўся пры летняй сяўбе: караняплод яшчэ больш узрастаў як орган запасу на працягу мяккай зімы. Спецыялісты па бураку адзначалі, што ва ўмовах горнага клімату няма ліставага салатнага бурака, а сустракаецца толькі караняплодны і паўкараняплодны. Такая творчая лабараторыя прыроды!

Як, якім шляхам бурак трапіў на нашу тэрыторыю? Здагадацца няцяжка, калі паглядзець на тое, як ён называўся ў нашых продкаў славян. У старажытнаславянскай мове ён называўся сеукль, што затым перайшло ў старажытнарускую мову як свекло, а пазней проста свёкла. Старажытнаславянская назва бурака — сеукль — ідзе з Візантыі ад грэчаскага севклон. Значыць, бурак з'явіўся ў нас дзякуючы гандлю славян з грэкамі.

У Старажытнай Русі караняплодны бурак вырошчваўся як гародніна. Атрыманы з яго чырвоны сок разам з кавалачкамі бурака ішоў на запраўку бацвіння, а таксама для напіткаў пад назвай бурачнік. У старым манастырскім «Абіходніку» Кіева-Пячэрскай лаўры ёсць звесткі пра тое, што яго ахвотна спажывалі манахі. У «Дамастроі» (XVI стагоддзе) ёсць настаўленні пра тое, як вырошчваць і спажываць буракі ў хатняй гаспадарцы.

Развіццё жывёлагадоўлі ў другой палове XIX стагоддзя, пра што пісаў у сваіх работах У. І. Ленін, прымусіла сеяць на палях травы і вырошчваць кармавыя караняплоды, і перш за ўсё буракі. У краінах Заходняй Еўропы яны даўно выкарыстоўваюцца як неабходны сакавіты корм у малочнай жывёлагадоўлі.

Батанічную назву — бета-К. Ліней узяў з грэчаскіх крыніц. Так называецца другая літара грэчаскага алфавіта, акрамя таго, гэта яшчэ значыць «другі па ліку» У Дэльфійскім храме для пасвячэння багам у свята ўраджаю было прынесена мастацкае адлюстраванне рэдзкі з золата, буракоў з серабра, а рэпы з бронзы. Значыць, у гэтым складзе буракі (тады яшчэ лістаплод) былі другой па значэнню гароднінай культурай, што і знайшло адлюстраванне ў яе назве.

У Беларусі і на Украіне гэтая культура называецца бурак. Назва прыйшла з Польшчы. Вучоныя лічаць, што яна ўзята з лацінскай мовы ад слова бурус, што значыць «чырвоны». Адсюль паняцце «бурачны» колер. Назва бурака адносілася спачатку да гародніннага чырвонамяснага бурака, а затым перайшла на ўсе караняплодныя буракі, што аднак не адпавядае яго зместу.

К. НАВУМАЎ.

ВЯСЁЛКА „СПЕКТРА“

Вечарам, калі сотні агеньчыкаў запальваюцца ў вокнах Палаца культуры Белсаўпрофа, члены клуба-студыі экраннай фатаграфіі «Спектр» збіраюцца ў невялікай кіназале. Гасне святло і разам з першымі музычнымі акордамі паветра рассяяе вузкі прамень — на кінаэкране ўзнікаюць чудаўныя краявіды Каўказскіх гор і Беларусі, Карэліі і Сахаліна.

Працу мастакоў адэньваюць на выстаўках, спевакоў — на канцэртах, а ці ёсць свае глядачы ў клуба «Спектр»? Так, аўдыторыя ў «Спектра» ёсць, і нават шматмільённая. Беларускае тэлебачанне рэгулярна знаёміць сваіх глядачоў з новымі работамі клуба — замалёўкамі, эцюдамі, нават цэлымі фільмамі, складзенымі з соцен каляровых кадраў. Іх тэма — подзвіг беларускіх партызан, паэзія роднай зямлі, прыгажосць новых гарадоў. Гэтыя фільмы — вынік

творчага пошуку, у іх арганічна зліваюцца каляровае адлюстраванне, музыка, дыктарскі тэкст або песня.

Многа цікавых паездак з гэтымі фільмамі зрабілі члены «Спектра» да прадаўнікоў вёсак і гарадоў, у навучальныя ўстановы, да воінаў Савецкай Арміі. У гэтыя дні ў клубе падрыхтавана праграма, прысвечаная саракагоддзю вызвалення Беларусі ад фашысцкіх захопнікаў. Папаўняецца калекцыя партрэтаў ветэранаў вайны, якая будзе паказана ў суправаджэнні вядомых песень пра франтавікоў.

Гэты год адметны для «Спектра» радаснымі падзеямі: калектыву прысуджана званне народнага, а некалькі дзён назад стала вядома пра яго перамогу ў рэспубліканскім конкурсе слайдаў.

Я. ПЯСЕЦКІ.

ПЕРАПІС ПРАЗ...

9 СТАГОДДЗЯЎ

Перапіс насельніцтва старажытнага Мінска ўпершыню праведзены праз 916 гадоў пасля заснавання горада. Гэта ўдалося зрабіць вучоным Інстытута гісторыі АН БССР. Яны ўстанавілі, што ў міжрэччы Свіслачы і Нямігі, у авальнай крэпасці, абкружанай магутным валам вышыняй 8—10 метраў, жыло паўтары тысячы чалавек — гараджан Менска або Меньска — так у тыя часы называлася цяперашняя сталіца Беларусі.

СПОРТ

ВОСЕМ залатых медалёў заваявалі савецкія спартсмены на прайшоўшай у Нотынгеме традыцыйнай міжнароднай рэгаце па веславанню на байдарках і каное.

Трохразовы алімпійскі чэмпіён мінчанін Уладзімір Парфяновіч перамог у заездзе байдарак-адзіночак на «пяцісотцы» і ў байдарцы-двойцы разам з Сяргеем Суперам на дыстанцыі 1 000 метраў.

НА VIII ЛЕТНЯЙ Спартакіядзе народаў СССР — час фіналаў.

У апошнія дні ў вострым саперніцтве з замежнымі і айчыннымі спартсменамі (у Спартакіядзе ўдзельнічаюць прадстаўнікі 35 краін свету) спартсмены Беларусі занялі некалькі прызавых месцаў.

Сярод фехтавальчыкаў мацнейшым стаў неаднаразовы чэмпіён алімпійскіх гульняў, свету і краіны Аляксандр Раманькоў. Залатых медалёў дамагліся лёгкаатлеты Мікалай Кіраў і Георгій Калнаотчанка (бег на 1 500 метраў і кіданне дыска), «серабро» ў бегуна Аляксандра Трашчылы (400

метраў). «бронза» ў кідальніку молата Анатоля Чужаса.

ПАД СПЯКОТНЫМ іспанскім сонцам прайшлі спартборніцтвы на Кубкі Еўропы па марафонскаму бегу.

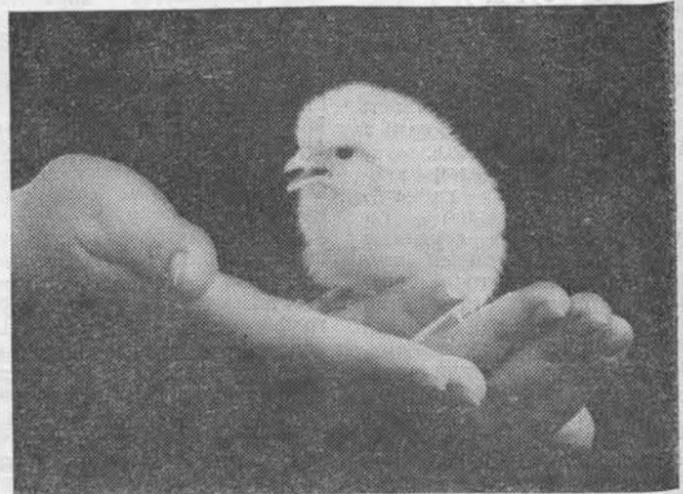
Асабліва парадавалі нас жанчыны зборнай каманды Савецкага Саюза. Надзея Гумерава і Тамара Сураўцава з Мінска, Раіса Садрэтдзінава з Ульянаўска і Ганна Дамараккая з Кіева занялі першае, другое, трэцяе і пятае месцы адпаведна. Савецкая жаночая каманда заваявала першае месца.

У КАНАДСКІМ горадзе Эдмантане прайшоў чэмпіянат свету па стральбе.

Савецкія стралкі заваявалі на ім вялікую колькасць узнагарод. Адна з іх дасталася мінчаніну Мікалаю Дзедаву. У практыкаванні «бягучы дзік» ён заняў другое месца і атрымаў сярэбраны медаль.

ПЯЦІБОРЦЫ Савецкага Саюза, Венгрыі, Чэхаславакіі, Італіі і Францыі прынялі ўдзел у міжнародным турніры, які прайшоў у Ленінградзе.

За нашу краіну выступаў і гамяльчанін Валянцін Рогоў. У асабістым заліку ён заняў сёмае месца. А за каманднае першынство ўзнагароджаны бронзавым медалём.

Які чудаўны свет навокал!

Фота З. ШЭГЕЛЬМАНА.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44. ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі. Зак. 1160